

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף מח

למדנו אתמול: הגמרא מסתפקת במקרה שהסכים לחבירו שיכניס את שורו לחצירו, האם בעל החצר מקבל עליו שמירה רק שבהמותיו לא יזיקו אותו, או אפילו שבהמות אחרות לא יזיקו אותו (אם יכנסו לחצר שלא ברשות)?

ת"ש הכניס שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות וכו'.

לכאורה כוונת הברייתא שאם הכניס את השור שלא ברשות, בעל החצר פטור על ההיזק שהזיק אותו השור האחר, אבל אם הכניס את שורו ברשות בעל החצר חייב. מוכח שהוא מקבל על עצמו שמירה אפילו מבהמות אחרות.

דחייה: לא, פטור בעל השור: כונת הברייתא שבעל השור המזיק חייב או פטור. והגמרא מיד מקשה מה הנפקא מינה אם הכניס ברשות או לא הרי בכל מקרה עליו להיות חייב על מה שהזיק?

תירוץ: אמרי הא מני רבי טרפון היא: הסובר ש'קרן משונה' כלומר שור תם שנגח (שעשה דבר משונה) ברשות הנזיק משלם נזק שלם, אבל ברשות הרבים משלם רק חצי נזק. ולכן אם הכניס את שורו ברשות נחשבת החצר כ'חצר הניזק' וממילא חייב השור המזיק בנזק שלם, אבל אם הכניס את הושר שלא ברשות אין זו 'חצר הניזק' אלא כמו 'רשות הרבים' שפטור בה מנזק שלם וחייב רק חצי נזק (וכוונת הבריתא 'פטור' מנזק שלם).

ההיא איתתא: מעשה באשה שנכנסה לבית של אחרים ברשות בכדי לאפות שם. בא התיש של בעל הבית אכל את הבצק, התחמם גופו (= חביל) ומת. פסק רבא שהאשה חייבת לשלם לבעת הבית את דמי התיש.

לימא פליגא אדרב: לכאורה רבא חלק על רב שאמר בעמוד הקודם: המכניס פירותיו שלא ברשות לחצר חבירו, ואכלתם בהמתו של בעל החצר ומתה, פטור מלשלם. כי הבהמה לא היתה צריכה לאכול אותם, כלומר שהיא הביאה את הנזק

על עצמה ואין ראוי לחייב את בעל הפירות על כך (תוס' שם). ואילו רבא פסק שהאשה חייבת לשלם על התיש שאכל את הבצק.

דחייה: אמרי הכי השתא: רבא לא חולק על רב, כי רב דיבר על המכניס פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות, ואילו רבא דיבר על אשה שהכניסה את הבצק ברשות. כי יש כאן שני נושאים: א. האם בעל הפירות נחשב ל'מזיק' שהזיק את הבהמה. ב. האם הוא נחשב ל'שומר' שצריך לשמור על הבהמה של בעל החצר שלא תאכל מאכלים שמזיקים אותה. ולכן במקרה שעליו דיבר רב - פשוט שהוא לא 'שומר' כי הוא נכנס שלא ברשות, אלא יש לדון האם הוא 'מזיק', ועל כך אמר רב שהוא לא 'מזיק' כי הבהמה אכלה את הפירות שהזיקו לה מעצמה. אבל כאן שהאשה נכנסה לאפות ברשות - היא נעשתה 'שומרת' על התיש של בעל הבית, ולכן היא חייבת על האכילה שלו מדין 'שומר'.

קושיא: ומאי שנא מהאשה שנכנסה לטחון: נאמר בברייתא אשה שנכנסה לטחון חיטים שלא ברשות ואכלה בהמתו של בעל הבית את החיטים בעל הבית פטורה מלשלם עליהם, ואם הוזקה בחיטים חייבת האשה לשלם. מדברי הברייתא מדויק שדוקא כאשר נכנסה שלא ברשות היא חייבת על האכילה שהמיתה את בהמתו של בעל הבית, אבל אם היתה נכנסת ברשות היתה פטורה על כך. וזה שלא כדברי רבא שחייב את האשה על אכילת הבצק שהמיתה את התיש ואפילו שהיא נכנסה ברשות!

תירוץ: אמרי לטחון חיטים וכו': באמת הנכנס לחצר חבירו ברשות לא נעשה 'שומר' על בהמתו של בעת החצר, אלא בעל הבית אמור לשהות שם ולהשגיח על בהמתו שלא תוזק. ולכן הנכנסת לטחון חיטים ברשות פטורה על מיתת הבהמה של בעל הבית. אבל הנכנסת לאפות זה מקרה מיוחד שבו היא כן מקבלת על עצמה שמירה, בגלל שבשעת האפייה נזקקת האשה לגלות את זרועותיה (מעל המרפק חז"א) ולהתנהג בחוסר צניעות ולכן בעל הבית מסתלק מהמקום והיא צריכה לשמור על הבהמה.

*

אמר רבא הכניס שורו.. וחפר בה: בעל החצר חייב בנזקי הבור - אם הוא הפקיר את החצר ולא מילא את הבור בעפר קודם שהפקיר אותה.

ואע"ג דאמר מר וכו': כלומר דוקא שור שחפר בור ברה"ר, הבעלים של השור לא חייב על הבור הזה, כנלמד מהפסוק. אבל אדם שמפקיר את חצירו שיש בה בור, הרי זה כמו אבנו סכיננו ומשאו שהפקירם שחייב עליהם, כי הנותן תקלה ברה"ר הרי זה בור.

ואמר רבא הכניס שורו.. והזיק את בעל הבית: אם בעל הבית הוזק בו - דהיינו שנתקל בו והוזק, חייב. ואם הוא רבץ פטור.

לכאורה הכוונה שרבץ על הכלים ושבר אותם. הגמרא מקשה: מדוע הוא פטור? ומתרת: הכוונה שהשור הרביץ גללים ולאחר מכן עבר בעל הבית ונתלכלו בגדיו בגללים - בעל השור פטור משום שהגללים הם 'בור', ו'בור' פטור על כלים שניזוקו בו. (כנאמר 'שור ולא אדם חמור ולא כלים').

[רש"י מציין שאם האדם עצמו היה ניזוק בגללים היה חייב בעל השור. ואין לומר שיהיה פטור מהלימוד 'איש בור ולא שור בור' הנ"ל, כי הפסוק מלמד רק על שור שחפר בור שבעליו פטור כי הבור לא שייך להם, אבל תקלה ששייכת לבעלים כגון שור עצמו שנפל או שהרביץ גללים - חייב הבעלים לסלק את התקלה השייכת לו].

הניחא לשמואל: הסובר שכל תקלה שהניח אדם ברשות הרבים גם אם לא הפקיר אותה היא 'בור' - ממילא בור פטור על הכלים. אבל לדעת רב שתקלה שלא הפקיר אותה היא 'שור' - הרי שור חייב על הכלים!

תירוץ: אמרי סתם גללים וכו'.

ואמר רבא נכנס לחצר.. והזיק את בעל הבית: אדם שנכנס לחצר חבירו שלא ברשות והזיק את בעל החצר (בידיים, אפילו בלא מתכוין), או שהוא עמד במקומו ובעל החצר נתקל בו והוזק - חייב. ואם הזיק בעל הבית את הנכנס - בעל הבית פטור.

רב פפא מבאר שדוקא אם בעל הבית לא ידע שהוא נכנס והזיקו שלא בידיעה, הוא פטור (כי אפילו שאדם מועד לעולם אבל כאן הוא אנוס לגמרי. נמוק"י). אבל אם הזיקו בכוונה הוא חייב, כי הנכנס אומר לו: יש לך רשות להוציא אותי אבל אין לך רשות להזיק אותי!

ואזדו לטעמייהו: לשיטתם.

שני אנשים שנמצאים במקום אחד ברשות, כגון מהלכים ברה"ר או בחצר השייכת לשניהם בשותפות, וכן אם שני אנשים נמצאים במקום שלא ברשות כגון שהם רצים ברה"ר (רה"ר היא מקום הילוך ולא מקום ריצה) - אם הם הזיקו זה את זה בידיים (כלומר שלא נתקלו זה בזה) חייבים (ואפילו אם הזיקו שלא במתכוין). אבל אם הוזקו זה בזה דהיינו שנתקלו אחד בשני, פטורים. משום שעל הניזק היה להיזהר שלא להיתקל בחבירו והוא הפושע (רא"ה).

טעמא: מדיקת הגמרא: דוקא בגלל ששניהם שוים - או שניהם ברשות או שלא ברשות - הדין כנ"ל. אבל אם אחד נכנס ברשות והשני שלא ברשות - הנכנס ברשות פטור (אפילו אם הזיק בידיים ובתנאי שלא ידע שיש שם מישהו) והנכנס שלא ברשות חייב.

למדנו במשנתנו - נפל לבור והבאיש מימיו, חייב:

אמר רבא, לא שנו שחייב אלא שהבאיש בשעת נפילה, שאז הוא ממש מזיק את המים שבבור, אבל אם הבאיש לאחר נפילה פטור, לפי שהשור הופך ל'בור' (= כפי שיבואר מיד), והמים שבבור נחשבים ל'כלים' שנפלו ב'בור' (= כל חפץ של הניזק נחשב ל'כלים', וכן המים שבבור), והדין הוא שלא חייבים בבור על נזקי כלים ולכן פטור על שהבאיש את מימיו.

קושיא: הניחא לשמואל: אמנם דברי רבא מובנים לדעת שמואל הסובר שכל תקלה נחשבת ל'בור', ולכן השור הופך ל'בור' לפי שכעת הוא 'תקלה' שמבאיש את מי הבור, אבל לדעת רב ש'בור' זה רק כשהוא מפקיר את התקלה, א"כ לא מובן מדוע השור הופך ל'בור', והרי הוא לא הפקירו ונמצא שהוא ממונו שהזיק וחייב גם על נזקי כלים (= המים שבבור).

אלא אי איתמר הכי איתמר: אלא כך אמר רבא: לא שנו שחייב אלא שהבאיש מגופו ממש, כגון שהשור היה מלוכלך בטיט ומחמת כן הבאיש את המים, אבל אם הבאיש מריחו דהיינו שמת ונבילתו הסריחה את המים פטור, לפי שסרחון הנבילה בא ממילא ואין זה מחמת גופו, וזה גרמא בעלמא.

*

למדנו במשנתנו - היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר:

קושיא: ואמאי: והרי הוא שור תם ומדוע משלם כופר? תירוץ: מדובר שהוא מועד ליפול על בני אדם בבורות.

קושיא: א"ה (= אי הכי) בר קטלא הוא: א"כ איך יתכן שהוא מועד, והרי כבר בפילה הראשונה שנפל על אדם בבור והרגו היה דינו סקילה. [ואי אפשר לומר שברח, שהרי נפל לבור ולא יצא משם מעצמו].

רב יוסף מתרץ: מדובר שהוא ראה עשב על פי הבור ובא לאוכלו ונפל, וכיון שלא התכוון ליפול לכן לא נסקל בפעמים הראשונות שעשה כן, אבל לאחר שעשה כן שלשה פעמים עליו לשלם כופר למרות שאינו נסקל. ביאור: השור הזה הרג מחמת שרצה לאכול את העשב ודינו כמי שהמית ע"י שן, כיון שהתכוון להנאתו, והדין הוא ששור ההורג ע"י שן ורגל משלם כופר אף שאינו נסקל.

שמואל מתרץ: באמת מדובר בשור תם, וכוונת משנתנו שמשלם חצי כופר כדעת ר"י הגלילי.

עולא מתרץ: באמת מדובר בשור תם, והוא משלם כופר שלם לפי שמשנתנו היא כדעת ר"י הגלילי הסובר כרבי טרפון שקרן בחצר הניזק משלמת תמיד נזק שלם, וכמו כן גם שור תם משלם כופר שלם.

קושיא: בשלמא לעולא: אמנם לתירוצו של עולא מובן מדוע המשנה אמרה 'היה אביו או בנו לתוכו' ולא מישהו אחר, לפי שלדעת רבי טרפון רק בחצר הניזק משלמים כופר שלם, ולכן רק אם הרג את אביו או בנו זהו חצר הניזק, אבל לתירוצו של שמואל לא מובן מדוע צריך דווקא את אביו או בנו, והרי בן אם הרג את אביו ובנו או שהרג אדם אחר משלם חצי כופר.

תירוצ: אורחא דמילתא קתני: המשנה כתבה את הדבר הרגיל והמצוי, שבתוך הבור נמצא אביו או בנו ולא אדם זר, אבל באמת גם אם היה שם מישהו אחר חייב חצי כופר.

*

תנו רבנן, כנוס שורך ושמרו: בעל החצר שאמר לבעל השור 'הכנס את שורך לחצרי ואתה תשמור אותו', אם השור הזיק את שורו של בעל החצר חייב בעל השור, ואם השור הוזק פטור בעל החצר מלשלם את דמי הנזק לבעל השור. **כנוס שורך ואני אשמרנו:** ואם אמר בעל החצר לבעל השור 'הכנס את שורך ואני אשמרנו', אם השור הוזק חייב בעל החצר לשלם את דמי הנזק לבעל השור, ואם השור הזיק את שורו של בעל החצר פטור בעל השור.

קושיא: הא גופא קשיא: מהרישא (= 'כנוס שורך ושמרו') משמע שרק בגלל שבעל החצר אמר לו 'ושמרו' (= אתה תשמור אותו) לכן חייב בעל השור ופטור בעל החצר, אבל בסתמא (= דהיינו שנתן לו רשות להכניס את שורו לחצרו ולא אמר לו בפירוש שישמור על שורו) חייב בעל החצר ופטור בעל השור, לפי שבסתמא מקבל על עצמו בעל החצר לשמור את שורו של בעל השור.

אימא סיפא: ואילו מהסיפא (= 'כנוס שורך ואני אשמרנו') משמע שרק בגלל שאמר לו בעל החצר 'ואני אשמרנו' חייב בעל החצר ופטור בעל השור, לפי שבסתמא לא מקבל על עצמו בעל החצר לשמור את שורו של בעל השור, וזה מתאים לדעת רבי במשנתנו שכל עוד לא קיבל עליו בפירוש לשמור לא התחייב בשמירתו, וא"כ קשה שהרישא של הברייתא כרבנן והסיפא כרבי.

רבי אלעזר מתרץ: אכן רישא רבנן וסיפא רבי.

רבא מתרץ: כל הברייתא כדעת רבנן (שבסתמא מקבל על עצמו בעל החצר לשמור את שורו של בעל השור), אלא שאגב שברישא נאמר 'ושמרו' לכן בסיפא נאמר 'ואני אשמרנו', אבל באמת גם אם לא אמר לו בפירוש 'ואני אשמרנו' קיבל על עצמו לשמור.

רב פפא מתרץ: כל הברייתא כדעת רבי (שבסתמא לא מקבל על עצמו בעל החצר לשמור את שורו של בעל השור), ורבי סובר כרבי טרפון שקרן בחצר הניזק חייבת נזק שלם, ולכן ברישא שאמר לו 'ושמרו' כוונתו היתה לחייב את בעל השור נזק שלם אם שורו יזיק את שורו של בעל החצר, שכיון שאמר לו 'ושמרו' הרי שלא הקנה לבעל השור מקום בחצרו ונמצא ששורו של בעל השור הזיק את שורו של בעל החצר בחצר הניזק ולכן משלם נזק שלם, אבל כשלא אמר לו 'ושמרו' אלא הכניסו בסתמא, למרות שלא קיבל על עצמו בפירוש לשמור את שורו אבל הקנה לו מקום בחצירו, ונמצא שכעת זו חצר השותפין, ואם הזיק שורו של בעל השור את שורו של בעל החצר חייב בעל השור רק חצי נזק. לסיכום: הברייתא אמרה ברישא 'ושמרו' כדי לחייבו נזק שלם, אבל אי אפשר לדייק מכך שבסתמא מקבל על עצמו בעל החצר לשמור, שהרי הברייתא כרבי הסובר שבסתמא לא מקבל על עצמו לשמור.